

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ / 28 Μαρτίου 2010

Μια διεθνής εστία έρευνας σε κίνδυνο

Το Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας, έπειτα από πενήντα χρόνια προσφοράς, σε κρίσιμη καμπή

Των Μαρίας Κωνσταντουδακη* – Πασχαλη Μ. Κιτρομηλιδη*

Το Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας αντιμετωπίζει τον τελευταίο καιρό μια κατάσταση, εξαιτίας της οποίας πολλοί φοβούνται ότι κινδυνεύει η επιβίωσή του. Αυτό αφήνουν να εννοήσουμε ορισμένες κινήσεις και μια αρκετά ανησυχητική στην επιμονή της φημολογία, η οποία, ωστόσο, δεν εξηγεί τους λόγους για τους οποίους το Ινστιτούτο πρέπει να κλείσει ή να αλλάξει ριζικά χαρακτήρα, να παύσει δηλαδή να λειτουργεί ως ένα αυστηρά ερευνητικό ίδρυμα και να γίνει κάτι άλλο – αλλά τι; Αυτό είναι ακριβώς το ένα κρίσιμο ερώτημα που προκύπτει, ενώ φυσικά το άλλο κρίσιμο ερώτημα που οφείλει επίσης να απαντηθεί είναι: γιατί πρέπει να αλλάξει το Ινστιτούτο; Μήπως απέτυχε στην αποστολή του; Μήπως δεν έχει κάνει καλά τη δουλειά του; Μήπως δεν υπήρξε αρκετά παραγωγικό; Μήπως η Ελλάδα δεν το χρειάζεται;

Θεωρούμε υποχρέωσή μας να δοκιμάσουμε να δώσουμε απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά για να συμβάλουμε στη διαφώτιση της κοινής γνώμης ως μέλη της πανεπιστημιακής και ερευνητικής κοινότητας της χώρας που συναισθανόμαστε ότι επανειλημμένα έχουμε ευεργετηθεί, όπως και πολλοί άλλοι, Έλληνες και ξένοι ερευνητές, στην επιστημονική μας εργασία από την ύπαρξη και την εύρυθμη λειτουργία του Ινστιτούτου.

Κορυφαίοι επιστήμονες

Στην υπερπεντηκονταετή ιστορία του το Ελληνικό Ινστιτούτο λειτούργησε υπό τη διεύθυνση εμβληματικών μορφών της ελληνικής επιστήμης, της Σοφίας Αντωνιάδη, του Μανούσου Μανούσακα, του Νίκου Παναγιωτάκη, κορυφαίων επιστημόνων που έχουν αφήσει ανεξίτηλη τη σφραγίδα του έργου τους στην ευρυχωρία των ανθρωπιστικών και ιστορικών σπουδών στη σύγχρονη Ελλάδα αλλά και πέραν αυτής. Σε αυτό το πνευματικό περιβάλλον διαδοχικές γενεές νέων Ελλήνων ερευνητών εκπαιδεύθηκαν και εντάχθηκαν στην πράξη της έρευνας σε υψηλότατο επίπεδο εξειδίκευσης, αποκτώντας ζωηρή επίγνωση των κανόνων της επιστήμης και της ανάγκης για την παραγωγή νέας γνώσης ως του θεμελιώδους μηχανισμού για την προαγωγή της επιστήμης. Εκτός από τους υποτρόφους που εκπαιδεύει, τροφοδοτώντας στη συνέχεια τα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά κέντρα της χώρας με προσωπικό έμπειρο στη μελέτη των πηγών και την πρωτογενή έρευνα, το Ινστιτούτο λειτούργησε και ως κυψέλη φιλοξενίας μελετητών του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού από την Ελλάδα αλλά και από τον υπόλοιπο κόσμο, την Ευρώπη, την Αμερική, τη Ρωσία, την Αυστραλία, την Ιαπωνία και αλλού. Όλοι αυτοί οι μελετητές διευκολύνονταν έτσι να έλθουν σε επαφή με τις ανεξάντλητες πηγές της ελληνικής ιστορίας που έχουν διατηρηθεί στη Βενετία και να συμβάλουν με τα έργα τους στην καλλιέργεια της επιστημονικής μελέτης του ελληνικού πολιτισμού, ενώ συνεισέφεραν στον επιστημονικό διάλογο του κλίματος του Ινστιτούτου. Ο πλούτος της γνώσης που έχει παραχθεί χάρη στη λειτουργία του ιδρύματος αυτού είναι προφανής στις σελίδες του επιστημονικού περιοδικού «Θησαυρίσματα», που εκδίδεται τακτικά κάθε χρόνο, και στα αναρίθμητα άλλα δημοσιεύματα που απαρτίζουν τις σειρές εκδόσεων

του Ινστιτούτου και διακρίνονται από εγκυρότητα και υψηλοτάτου επιπέδου επαγγελματισμό που αναγνωρίζεται ευρέως από τη διεθνή επιστημονική κοινότητα.

Τα τελευταία χρόνια υπό τη διεύθυνση της Χρύσας Μαλτέζου στο Ελληνικό Ινστιτούτο συντελέστηκε μια πραγματική κοσμογονία. Αναπτύχθηκε ακαταπόνητη επιστημονική δραστηριότητα με τη διοργάνωση συνεδρίων και άλλων συνεργασιών με ομόλογα ιδρύματα της Βενετίας, της Ελλάδας και του εξωτερικού· οι εκδόσεις εμπλουτίστηκαν με ταχύ ρυθμό με πολλούς νέους τίτλους· τα ιστορικά κτίρια του Ινστιτούτου, ο παρακείμενος λαμπρός ναός του Αγίου Γεωργίου των Ελλήνων και το επιβλητικό του καμπαναριό και πολλά άλλα κτίρια ιδιοκτησίας του Ινστιτούτου στη Βενετία συντηρήθηκαν και κατορθώθηκε η αύξηση των εσόδων από ιδίους πόρους· το Μουσείο με σημαντικές Βυζαντινές εικόνες και κειμήλια ανακαινίστηκε και έγινε πόλος έλξης των αναρίθμητων ξένων επισκεπτών της Βενετίας, ενώ συντηρήθηκαν και οι εικόνες και τοιχογραφίες του ναού του Αγίου Γεωργίου, έργα φημισμένων μεταβυζαντινών καλλιτεχνών. Χάρη στο σημαντικό έργο που έχει συντελεστεί το Ελληνικό Ινστιτούτο είναι ένας παγκόσμιος αναγνωρισμένος και τιμημένος θεσμός καλλιέργειας της επιστήμης, για τον οποίο η Ελλάδα μπορεί πραγματικά να σεμνύνεται.

Παράθυρο στον κόσμο

Συνεπώς το Ελληνικό Ινστιτούτο αποτελεί ένα παράθυρο της ελληνικής επιστήμης προς την Ευρώπη και τον κόσμο, που συμβάλλει ενεργά στην αποφυγή του επαρχιωτισμού και της εσωστρέφειας. Αποτελεί συγχρόνως ένα υπόδειγμα για το τι μπορεί να επιτύχει η ελληνική επιστήμη σε διεθνές επίπεδο, όταν αφηθεί να λειτουργήσει αδέσμευτη, ανοιχτή στον διεθνή ανταγωνισμό.

Νομίζουμε ότι από όσα έχουν εκτεθεί αναδύονται αβίαστα οι απαντήσεις στα ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή αυτού του σημειώματος. Το Ινστιτούτο με το εντυπωσιακό έργο που έχει οικοδομήσει και εξακολουθεί να παράγει δικαίωσε πέραν πάσης προσδοκίας την αποστολή και την ύπαρξή του. Η Ελλάδα όχι μόνο το χρειάζεται, αλλά θα έπρεπε με πρότυπο το Ινστιτούτο Βενετίας να ιδρύσει και άλλα ερευνητικά ινστιτούτα στο εξωτερικό σε πόλεις όπου υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση πηγών σημαντικών για την ελληνική ιστορία, όπως η Ρώμη για παράδειγμα. Το Ελληνικό Ινστιτούτο αποτελεί σήμερα για τη χώρα, που ταλανίζεται από τόσα προβλήματα, έναν ανεκτίμητο θησαυρό, μια εξαιρετική ιστορία επιτυχίας και οφείλει να αποτελεί πηγή αυτοπεποίθησης και ελπίδας για το δημιουργικό μέλλον της χώρας.

* Η κ. Μαρία Κωνσταντουδάκη είναι καθηγήτρια Βυζαντινής Αρχαιολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, πρώην υπότροφος Ελληνικού Ινστιτούτου Βενετίας.

* Ο κ. Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης είναι καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών, Διευθυντής Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών.